

Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė XVIII amžiuje: tarp lojalumo ir (ne)paklusnumo

SKIRIAMA TADO KOSCIUŠKOS SUKILIMO 230-OSIOMS METINĖMS

2024 m. gruodžio 5–6 d.

Nacionalinis muziejus Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmai
Katedros a. 4, Vilnius

Anotacija: Lojalumas, viduramžiais suvoktas kaip valdinio ištikimybė valdovui, ankstyvųjų naujų laikų visuomenėje įgijo ištikimybės valstybei prasmę. Laikui bėgant nuo lojalumo, kaip besąlygiško įstatymo / valdovo / valstybės galios pripažinimo ir paklusnumo jam sampratos buvo pereita prie lojalumo kaip ištikimybės žmogui / visuomenei / idealui / vertybei suvokimo. Lojalumas įgijo atsidavimo, laisvo įsipareigojimo ir pasiaukojimo prasmes. Kartu su lojalumu visais laikais egzistavo ir nepaklusnumas. Viduramžiais susiformavusi bajorijos teisė nepaklusti valdovui-tironui (lot. *ius resistendi*), Lenkijos Karalystėje ir Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje įtvirtinta Henriko artikulose, palaiptamui įgavo konfederaciją – bajorijos sąjungą, sudarytą konkrečiam tikslui pasiekti – pavidalą. XVIII amžiaus Abiejų Tautų Respublikoje konfederacijos ir rokošai buvo viena dažniausių bajorijos pasipriešinimo valdovui formų. Neatsitiktinai istoriografijoje XVIII amžius vadinamas konfederacijų šimtmečiu.

Konflikto sociologų, pripažįstančių visuomenės dvilypumą – konfliktą ir konsensą – tyrimai (Lewis Coser, Ralf Dahrendorf, Randall Collins ir kiti) suteikė naujus teorinius įrankius pasipriešinimo genezės ir konfliktų stadijų, jų įvairovės, konflikto genezės lemiančios socialinės aplinkos ir kitų temų analizei. Naujas tyrimų kryptis nubrėžti padėjo ir lyginamosios istorinės sociologijos, kultūrinės antropologijos bei socialinės filosofijos atstovų darbai, suaktualinę pilietinio nepaklusnumo problematiką, individo laisvės ir visuomeninės tvarkos klausimų tyrimus.

Minint 1794 m. sukilimo Abiejų Tautų Respublikoje 230-ąsias metines rengiamoje tradicinėje XVIII amžiaus tyrėjų konferencijoje siekiama nauju žvilgsniu pažvelgti į lojalumo ir (ne)paklusnumo problemą Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje ir aptarti, kaip aštuonioliktojo šimtmečio visuomenė suvokė lojalumą, pavaldumą ir (ne)paklusnumą. Kiek gilus buvo luominis, tarnybinis, profesinis, religinis, šeiminiškas paklusnumas ir kokias raiškos formas įgavo ar įgaudavo pasipriešinimas valdovo (pono, darbdavio, užsakovo ir kt.) ir užsienio agresorių galiai bei valiai? Kaip Apšvietos propaguota visuomenės narių teisė sukilti, nepaklusti ir priešintis atsispindėjo to meto viešajame diskurse ir kiek XVIII a. kūrėjų darbuose ryški lojalumo ir (ne)paklusnumo tematika?

Konferencijoje numatoma aptarti šias temas (galimi ir kiti probleminiai pjūviai):

- Lojalumas (sąvokos turinys ir lojalumo reikšmės XVIII a. viešajame diskurse);
- Nepaklusnumas (luominis, tarnybinis, profesinis, religinis, šeiminiškas) ir jo raiškos formos: valstiečių ir miestelėnų maištai, religiniai, profesiniai, šeiminiai konfliktai ir kita;
- Teisė sukilti (prieš valdovą, patroną, užsienio agresorius, vietinius administratorius ir kita);
- Pilietinis pasipriešinimas (konfederacijos institutas plačiąja prasme, nepaklusnumas įstatymams, pasipriešinimas užsienio agresoriams; sukilimai, maištai, revoliucijos);
- Nepaklusnumas ir viešoji nuomonė (propaganda, viešosios nuomonės formavimo priemonės ir būdai);
- Pasipriešinimo veidai ir vardai (sukilėliai, konfederatai, maištininkai);
- Kūrėjo laisvė ir jos raiška; menas paklusti ir menas maištauti: menininko nepaklusnumas užsakovui, nepaklusnumas kanonui, naujų meninių formų paieškos, maištas prieš tradiciją;
- Kitos (ne)paklusnumo formos.

Maloniai kviečiame konferencijoje dalyvauti istorikus, filosofus, literatūrologus, menotyrininkus, kultūros ir švietimo istorikus bei kitų krypčių ir sričių tyrinėtojus. Pranešimų temas bei trumpas 3–4 sakinių anotacijas prašom siųsti konferencijos koordinatoriams iki 2024 m. liepos 30 d.

Konferencijoje skaitytų pranešimų pagrindu parengtus straipsnius planuojama publikuoti atskiru teminiu „XVIII amžiaus studijų“ leidiniu.

Konferencijos kalbos – lietuvių ir lenkų
(synchroninis vertimas)

Konferencijos organizacinis komitetas

Doc. dr. Ramunė Šmigelskytė-Stukienė (Nacionalinis muziejus Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmai, Lietuvos istorijos institutas), komiteto pirmininkė

Dr. Lina Balaišytė (Lietuvos kultūros tyrimų institutas)

Doc. dr. Vydas Dolinskas (Nacionalinis muziejus

Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmai, Vilniaus universitetas)

Doc. dr. Liudas Glemža (Vytauto Didžiojo universitetas)

Doc. dr. Robertas Jurgaitis (Lietuvos istorijos institutas)

Prof. dr. Valdas Rakutis (Lietuvos Respublikos Seimas, Klaipėdos universitetas)

Dr. Adam Stankevič (Lietuvos istorijos institutas)

Kontaktai: xviii@amzius@gmail.com,
smigelskyte.stukiene@gmail.com;
tel. +37068448885

Kajetan Saryusz-Wolski, *Kosynier oraz piechur z regimentu*, Biblioteka Narodowa. Domena Publiczna <https://polona.pl/item-view/2218a855-9807-4f17-aca3-a6c7bb86748d?page=0>

Organizatoriai

Konferencijos partneris

Lenkijos Respublikos
ambasada
Vilniuje